

Politikerløftet - den nødvendige debatten

Tom Are Trippestad

Professor i pedagogikk ved HVL og medlem i Lærerprofesjonens etiske råd

I snart 30 år har profesjon etter profesjon vært effektivisert gjennom mål- og resultatstyring. Unntaket er politikerne. Vi må nå tørre å reise debatten om en kvalitetsheving også av politikken.

Det politiske problemet

Politikken er i krise. Politikerne sliter med lav status og lav troverdighet. Selv statsministeren har lav lønn sammenlignet med andre ledere i staten. De smarteste velger ikke lenger politikk. Man trenger ikke konkurrere eller ha gode karakterer for å få politiske verv. Norske politikere bruker mer penger pr velger enn politikere i mange andre land og viser liten evne til omstilling. Norske politikere er teorinære men praksisfjerne og lite profesjonsrettede.

Så når vi nå har hatt kunnskapsløftet, lærerløftet, yrkesfaglærerløftet, eldreløftet og helseløftet; er det ikke det ikke nå også på tide å reise debatten om et politikerløft, - og allerede nå sette av en politikermilliard til dette løftet!

Visjonærstillingen

Hvordan bør et politikerløft se ut? Det første man gjør i mål- og resultatstyring er å gi en visjon som kan motivere og samle for felles sak. Visjonen må ha ambisjon:

Norsk politikk skal være verdensledende, innovativ, bærekraftig, konkurransedyktig og attraktiv på det internasjonale politikkmarkedet. Vi kan ikke bare importere, men må bli en nettoeksportør av god politikk til verden. Politikk er den nye oljen. I fremtiden må vi leve mer og mer av vårt politiske vett.

Utfordringen

Setter vi denne visjonen på norsk politikk, hva blir da utfordringene?

Nr 1. Det aller meste.

Nr 2. At velgerne ikke får nok politikkutbytte av politikernes virke og talent. Dette gjelder fra seleksjonen og treningen av politikere i ungdomsorganisasjonene til utførelsen av politikk i Stortinget. Uten høyere kvalitet på politikere og politikken vil ikke Norge ha det nivået som kreves internasjonalt. Dette må være utgangspunktet for en politikerpolitikk som kan føres med viten og vilje.

Skal vi nå målene, må vi ha mål som kan måles for å vite om vi når målene, for så å kunne korrigere målene om ikke politikere når.

Er politiske mål målbare i dag?

Politiske slagord er i dag formulert slik at de ikke kan måles.

La oss ta Kristelig Folkepartis slagord: *Sammen for et varmere samfunn*. Slagordet minner overraskende nok om helvete og dette virker uoverveid. Slagordet representerer også et vitenskapelig helvete for forskeren som skal måle om vi når målet. Hvor varmt skal et varmt samfunn egentlig være? Når er et samfunn for kaldt? Er ikke et varmere samfunn et bomskudd i klimakrisen?

Er ikke et mer etisk mål, et kaldere samfunn? Her mener lekfolk at Solberg - regjeringen er i ferd med å lykkes, men slike påstander er ikke evidensbaserte.

Eller Aps tidligere slagord; *Alle skal med*. Jeg spør: Hvor? Når? Er målet en trussel eller et løfte?

Eneste konkrete målbare slagordet i hele valgkampen er *Nei til Bompenger – nok er nok*. Fra en vitenskapelig vinkel kan det nettopp aldri måles nok.

Kvalitetsreform i politikken

Alle disse eksemplene viser at vi må fokusere mer på kvalitet i politikken. Utgangspunktet for en kvalitetsreform i politikken, er at politikere i dag mest fokuserer på hva de ønsker å bruke penger på, men ikke fokuserer på hva som skal være utbytte for velgerne. Politikken blir for mye til for politikernes skyld. Da må vi tørre å spørre:

Har vi effektive politikere som gir velgerne merverdi? For å dreie politikeren fra seg selv til velgerne, bør politikk formuleres i politikkutbytteformuleringer. Akkurat som vi har NOKUT i høyere utdanning som godkjenner institusjonene og undervisningen og skal føre tilsyn med kvalitet, foreslår jeg å opprette organet KNOCKOUT i politikken hvor de ulike partiene fra nå av må søke om godkjenning og akkreditering av partiprogrammenes politikkutbytteformuleringer om de vil ha partistøtte.

Her støter vi på problemer med selve den politiske strukturen. Norsk politikk er i dag preget av små, fragmenterte, lokale og svake politiske miljøer med lav kvalitet. For å møte internasjonal konkurranse og kravene fra nyopprettede KNOCKOUT må vi tørre å bygge større og mer robuste politiske partier. Jeg vil her foreslå en strukturreform hvor små og mellomstore partier fusjoneres til større og mer robuste partier.

Kunne vært spennende å spørre seg hvem som gikk sammen og dannet hva her? Hva hvis f.eks. de røde, grønne, gule og blå gikk sammen og dannet partiet *Regnbuen*. Eller at vi fikk partier basert på region sånn som *Sørøstpartiet*, *Innlandspartiet* eller *Vestlandet*?

Det er viktig at dette skjer på frivillig basis i partiene. Vi kan gjøre det gjennom å opprette styrer med eksternt flertall i en konsernmodell for partiene sånn at ikke profesjons- og lokalinteressene til politikerne får styre fusjonene; men at vi får en profesjonell, kompetent og ansvarlige styresatsing i politikken.

Politisk prestasjonslønn

Det er viktig at politikerne føler medvirkning om reformen skal lykkes. Hva kan vi gjøre for å løfte den enkelte politiker gjennom politikerløftet?

I skolen i dag har politikerne laget det som heter skolebidragsindikatorindeks. Her setter man opp forventet læreutbytte til elevene. Om en skole eller lærer får elevene til å prestere bedre enn dette, så har skolene eller læreren merverdi. Resultatene offentliggjør man i sammenligninger med andre skoler, slik at elevene vet at de går på dårlige skoler. Dette gir altså også pedagogisk merverdi.

La oss tenke oss det samme i politikken. La oss formulere noen klare forventinger til politikkutbytte for velgerne rundt om i landet og måle om politikerne leverer over eller under forventning, og la oss deretter offentliggjøre resultatene. Da får vi konkurranse blant politikere som vil virke kvalitetsfremmende og på sikt gi rimeligere og mer effektive løsninger.

Hva om vi også laget politisk prestasjonslønn basert på målingene? At størrelsen på stortingslønn og pensjon er knyttet opp til merverdien på politikerbidragsindikatorindeksen? Det er i dag demotiverende for flinke politikere å få samme lønn som politiske slabbedasker.

Fritt politikervalg

Politikerbidragsindikatorindeksen kunne også dannet grunnlagt for et nytt prinsipp: *Fritt politikervalg* i lokalvalgene. Tenk om velgeren ikke lenger var bundet av lokale politikere eller geografi, men kunne velge den beste politikeren, selv om det gjerne ble langt å reise for å få oppleve den lokalpolitikken du har valgt. Så kunne vi latt pengene følge velgeren sånn at lokalpolitikere finner det attraktivt å lage politikk for velgere også i andre kommuner. Dette kan faktisk få regionreformen til å fungere.

Så kunne vi kalt retten til å velge politikere i andre kommuner og fylker for nærpolitikerreformen.

Mer politisk konkurranse

Politikerne kan være gode til å tenke ut politikk, men er ikke nødvendigvis de rette til å gjøre politikken. Når politikere har fått penger til sitt politikkområde, hvorfor

kan ikke politikken gå ut på anbud, slik at private politikktilbydere også kunne være med og utfordre det offentlige politikkmONOPOLET? Her må vi naturligvis vokte oss for politikkkprofitører.

Eller sånn som vi har sett i eldrepolitikken; at bestemor legges ut på anbud. Kunne det vært også vært en idé å sende politikeren ut på anbud? At private selskaper kunne driftet politikeren billigere enn kommunen, fylkeskommunen og Stortinget?

Her åpner jo EØS-reglementet for at også andre land og internasjonale selskaper kan drifte norske politikere på en billigere og mer effektiv måte. I dag hindrer vi fri flyt av politikere og det er negativt. Vi kunne godt trengt en tysk samferdselspolitiker til riksveiene eller en brexitpolitiker til fylkessammenslåingene. Vi vet at internasjonalisering virker kvalitetsfremmende. For å få til fri flyt av politiske tjenester, er det viktig at lokalpolitikk formuleres på engelsk i internasjonale politiske fora for å få tilbakemeldinger fra politiske fagfeller i andre land. Kunne vært interessant hva *Lov og Rettferdighetspartiet* i Polen hadde sent av «major revisions» til NOU 2019: 10 - *Åpenhet i grenseland. Bilder, film og lydopptak i skolen og barnehagen*.

Internasjonalisering bør også innebære utvekslingsprogrammer. Kunne både vært politikktutviklende å utveksle Regnbuepolitikere til Hviterussland, eller Sørøstlands- politikere til Shetland. Et spørsmål som reiser seg er naturligvis de grunnleggende lønns- og arbeidsvilkårene til politikerne på markedet. Dette bør ideelt sett være et forhold mellom bestiller, leveranse og velger; en ny form for trepartssamarbeid, med følgende motto: *Det er bedre med en privat trekant enn en ond offentlig sirkel*.

Politisk praksissjokk og tidlig innsats

Mange politikere opplever et praksissjokk når politikk settes ut i livet, havner på markedet eller får konkurranse fra virkeligheten. Her må vi sørge for myk overgang fra politisk teori til praksis for å unngå frafall.

Det viktigste vi kan gjøre her, er å styrke de grunnleggende politiske ferdighetene. Evidensbasert forskning har vist at tidlig innsats overfor nye politikere gir høyt politikktutbytte som erfarne. Det er aldri for sent med tidlig innsats. Mange politikere er i dag praktikere uten formell politisk utdanning. Man har heller ingen kartlegging av grunnleggende politiske ferdigheter for å fange opp politikere som sliter politisk.

Vi bør derfor innføre kartleggingsprøver og nasjonale politiske prøver basert på grunnleggende politiske ferdigheter, for å sjekke om partiene utdanner politikere godt. Så kan vi redusere eller styrke partistøtten utfra utdanningskvalitet. Så langt har man hatt den allmennpraktiserende generalistpolitikeren som ideal. Fremtidens politikere må være spesialister i sitt felt og kan ikke lenger vandre på kryss og tvers av politikkkfelt. Et minstekrav til vekttall innenfor sitt politikkområde bør enhver politiker ha. Politikere bør sertifiseres basert på nasjonale politiske prøver, eller miste retten til politikk. Det er viktig at vi lager en overgangsperiode slik at erfarne politikere også kan ta etter- og videreutdanning. Vi trenger alle politikerne gitt rekrutteringskrisen og det er viktig at ufaglærte ikke blir politiske.

Forskningsbasering, tydelige krav og forventinger

Har vi politikere som har kunnskapen og tåler konkurransen? Vi vet rett og slett ikke hvor gode politikerne våre er. Akkurat som vi fikk et PISA-sjokk når politikerne meldte den norske skolen inn i sammenligninger med andre lands skoler, burde vi kanskje ta initiativ til en International Politician Assessment (IPA) - altså en internasjonal sammenligning mellom norske og internasjonale politikere for å finne ut hvordan norske politikere gjør det i sammenligninger med andre lands politikere.

Vi vet at det er stilt få kvalitetskrav til norske politikere og at vi bruker mye mer pr politiker og politikkområde enn i andre land. Mye tyder på at norsk politikk har vært preget av en kosekultur. Politikerne har bare antatt at norsk politikk vet best. Om vi hadde sammenlignet, ville vi fått et IPA-sjokk? Jeg tror det. Om vi f.eks. ser på inntaks kvaliteten på politikere til partiene, ser vi at denne har stupt. Det er derfor et viktig demokratisk anliggende å gjøre det vanskeligere å bli politiker, for i fremtiden å tiltrekke eliten til politikken.

Grunnleggende politiske ferdigheter

Om vi ser på grunnleggende matematiske ferdigheter, f.eks. i samferdselssektoren, er det ikke utført ett riktig regnestykke på 30 år. Bare her trengs en matematikksatsing i milliardklassen. I grunnleggende norsk vil jeg si behovet er enda mer dramatisk. Muntlige ferdigheter bør styrkes for å lære seg å svare på de politiske spørsmålene som egentlig blir stilt. Bedre skriftlige ferdigheter trengs også å styrkes for å lære seg å fremstille politiske spørsmål man ikke allerede kan svaret på.

Jeg ville også innført musikk som en grunnleggende politisk ferdighet med utgangspunkt i Shakespeare og Kjøpmannen i Venedig: Den som ikke har musikken i seg duger kun til løgn smisk og ran og alt han ser er dødsriket – la ingen stole på en slik person. Viktig at vi fokuserer både på praktiske og estetiske ferdigheter for ikke å få umusikalske politikk.

Om vi virkelig konsentrerte oss om å utvikle slike grunnleggende politiske ferdigheter og ikke brydde oss så mye om politisk innhold, ideologi, historie, tradisjon og fakta, ville vi fått det som kalles politisk dybdelæring. Det er den som vil føre politikerløftet til topps.

Politisk problematferd

Som velger ser man mye politisk problematferd som uro, uenighet og budsjettforhandlinger som hindrer dybdelæringen. Politisk mobbing, sarkasme, stempling og avvisning er ikke uvanlig. Noen politiske grupperinger holder rett og slett andre politikere utenfor. Vi må ha nulltoleranse mot politisk uro, avvisning, uenighet og bråk som hindrer politisk læring.

Jeg kunne godt tenkt meg utvikling av programmer mot politisk problematferd; for eksempel et *Nasjonalt Senter for Atferdsregulering av Politisk Problematferd* (NS-APP).

Her kunne man fremmet positiv politisk atferd gjennom belønninger. Politikere kunne få BRA- kort når de gjorde noe positivt, samle dem opp og konvertere dem til penger i sitt politikkområde på slutten av hver termin. Samtidig burde man ignorere negative politiske handlinger, registrere dem i egne registre, som senere kunne gitt fratrekk i budsjett.

Sluttappell

Det ble mange tiltak dette. Men jeg tror politikerne vil ta imot denne satsingen både med åpne armer og lukket sinn. Der politikerne før har hatt ansvar for egen læring, vil politikerløftet gi ansvar for egen fiasko.

For skal vi ha politikk i verdensklasse, stiller det store krav til endringsvillighet hos politikeren. Vi vet at mange politikere er for opptatt av ressurser, hegner om egne privilegier og rettigheter og ser verden fra sitt lille politiske spesialfelt. Men vi har ikke nok ressurser til alle gode politiske formål. Vi må se helheten og være ledelses- og løsningsorienterte. Da er utfordringene dette:

I en stadig mer global verden vil det ikke være plass til mer lokalpolitikk. Politikeren må arbeide smartere, raskere, mer effektivt og lønnsomt. Det må bli færre politikere på flere velgere. Digitaliseringen kommer. Snart har vi den politiske algoritmen som gjør politikeren overflødig.

Krisene foran oss er altså utallige, dype og brede. Derfor må vi lykkes med et politikerløft. Og selv om vi akkurat nå står på kanten av stupet, så må vi tørre å ta et stort skritt fremover.

For å sitere en lett omskrevet Steinbeck: Det er noen som mener hele denne reformen er løgn og forbannet dikt. Men en reform er ikke nødvendigvis usann fordi om den ikke akkurat har forekommet.